

A Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének 10. miskolci konferenciája¹

Dobos Csilla

A MANYE idei Miskolci Konferenciája 2018. január 22-én, a Magyar Kultúra Napján került megrendezésre *Emberközpontú nyelvészet. Nyelvhasználat, társadalom, közérthetőség* címmel a Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézetének, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének, valamint az MTA Miskolci Területi Bizottsága Nyelvtudományi Munkabizottságának közös szervezésében. Az alkalmazott nyelvészek miskolci találkozója az idén immáron tizedik alkalommal² került sor, és ez adott alkalmat **Dobos Csillának**, a Modern Filológiai Intézet igazgatójának, hogy köszöntőjében röviden visszatekintsen az elmúlt évek során szervezett nyelvészeti konferenciák történetére. Az 1990-es évek végén Szépe György tanár úr, a MANYE akkori elnöke javasolta, hogy az egyesületi tagok ne csak évente egyszer találkozzanak, hanem év közben is tartsák a kapcsolatot, legyenek „kihelyezett ülések”. Ennek a gondolatnak a jegyében került sor 2008-ban dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta intézetigazgató egyetemi docens asszony irányításával az első miskolci kihelyezett ülés, az első ún. „kis MANYE” konferencia megszervezésére. A konferencián, amely a *Női szóval – női szemmel* címet viselte, öt plenáris és három szekcióban további tizennégy, azaz összesen tizenkilenc előadás hangzott el. Ez igazolta Szépe tanár úr javaslatának létjogosultságát: az alkalmazott nyelvészek szívesen tartják a szakmai és baráti kapcsolatot év közben is. Az első miskolci konferencia nagy sikere indokolta, hogy később is Miskolcon került sor a kihelyezett ülésekre, amelyeket itt kis MANYE-ként emlegettünk. Az első konferencia anyaga a *Sokszínű nyelvészet*³ című sorozat harmadik kötetében jelent meg, ami egy korábbi hagyományt követett. Az elmúlt tíz évben pedig a miskolci konferenciákon elhangzott előadások az *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények*⁴ című lektorált folyóiratban jelentek meg.

¹ A jelen tanulmány az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok (OTKA K-112172) támogatásával valósult meg.

² 2013-ban nem került sor a MANYE-val közösen konferencia rendezésére. Ebben az évben a Modern Filológiai Intézet a *Lehetséges-e a fordítás?* című konferenciát az MTA MAB Nyelvtudományi Munkabizottságával együttműködve szervezte meg.

³ BODNÁR Ildikó–KEGYESNÉ SZEKERES Erika–SIMIGNÉ FENYŐ Sarolta (2008): *Sokszínű nyelvészet. „Női szóval – női szemmel” Gender-kutatás a nyelvészetben és az irodalomban*. Miskolc, Passzer 2000 Kft.

⁴ A Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézetének lektorált folyóirata 2006-tól jelenik meg *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* (ANYK), *Interdiszciplináris tanulmányok* címmel.

A MANYE Miskolci Konferenciái mindig egy-egy meghatározott, az alkalmazott nyelvészet színes palettájáról választott téma köré szerveződtek. Az elmúlt tíz év folyamán olyan témakörök kerültek a konferenciák középpontjába, amelyekkel a Modern Filológiai Intézet munkatársai kutatásaikban vagy mindennapi oktatói tevékenységük során foglalkoztak, illetve jelenleg is foglalkoznak. A választott témák az alkalmazott nyelvészeti paletta sokszínűségéről is tanúskodnak.

A MANYE Miskolci Konferenciái az elmúlt években az alábbiakban felsorolt címekkel kerültek megrendezésre: 2008-ban *Női szóval – női szemmel*; 2009-ben *A meggyőzéstől a manipulációig*; 2010-ben *Kommunikációs technikák, stratégiák, kompetenciák*; 2011-ben *A nyelvi közvetítés különböző aspektusai – Jelnyelvi és hangzó nyelvi kommunikáció, fordítás és tolmácsolás*; 2012-ben *A jelnyelvi és a hangzó nyelvi kommunikáció perspektívái*; 2014-ben *Alkalmazott nyelvészeti tudományos konferencia*; 2015-ben *Interkulturalitás, interkulturális kommunikáció és nyelvoktatás*; 2016-ban *A nyelvoktatás és a szaknyelvoktatás aktuális kérdései*; végül 2017-ben *Tananyagfejlesztés: új kihívások, lehetőségek és megoldások az idegen nyelvek oktatásában*. Most, 2018-ban *Emberközpontú nyelvészet. Nyelvhasználat, társadalom, közérthetőség* címmel tartunk konferenciát; az előadások száma csaknem kétszerese az első konferenciáénak.

A köszöntőben megemlítsre került, hogy a Miskolci Egyetemen valójában ennél jóval hosszabb időre, közel 50 éves múltat tekint vissza az alkalmazott nyelvészeti konferenciák rendezése, az első országos jellegű miskolci konferenciát dr. Gárdus János⁵ szervezte 1971. május 26–28-án *Korszerű szakszövegoktatás* címmel.⁶ A Modern Filológiai Intézet igazgatói, prof. dr. Klaudy Kinga, dr. Váradi Tamás és dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta mindig kiemelt, szívükhöz közel álló feladatnak tartották a miskolci konferenciák évenkénti megszervezését.

Beszédének végén igazgató asszony a résztvevőknek hasznos, eredményes és érdekes tanácskozást kívánt, majd megköszönte, hogy a vendégek részvételükkel megtisztelik a rendezvényt, előadásaikkal pedig hozzájárulnak a MANYE Miskolci Konferenciájának szakmai gazdagságához, színvonalának emeléséhez.

Kecskés Judit, a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának dékánhelyetese, az MTA Miskolci Területi Bizottsága Nyelvtudományi Munkabizottságának elnöke megnyitójában a Munkabizottság elmúlt évi tevékenységéről számolt be,

⁵ Dr. Gárdus János a Miskolci Egyetem jogelődjén, a Nehézipari Műszaki Egyetemen működő Idegen Nyelvi Lektorátus (később Nyelvi Intézet) vezetője, az Idegennyelvi Oktatási Központ igazgatója volt.

⁶ GÁRDUS János: *Egy krónikás feljegyzései* című írása (Harmadik Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia, 1993. április 2–3. Előadások, Miskolc: Miskolci Egyetem, II. kötet, 473–491.) átfogó képet nyújt a magyarországi, köztük a miskolci alkalmazott nyelvészeti konferenciák, szimpóziumok, tudományos felolvasó ülések történetéről az 1970-es évektől kezdődően. Érdemes megjegyeznünk, hogy Gárdus tanár úr a konferenciák magas szakmai színvonala mellett a résztvevők jó hangulatáról is gondoskodott: a köztudatban Miskolci Konferenciák néven ismertté vált országos szaknyelvoktatási és szaknyelvutató rendezvények a Miskolci Egyetem falain túl, a régió gyönyörű helyein, például Aggteleken, a Bükkben, a Csanyikban kerültek megrendezésre.

melynek során kiemelte, hogy az MTA MAB elvei között egy új irányvonal jelent meg. Ennek lényege az emberközpontú tudomány eszméje, vagyis az a törekvés, hogy minél közelebb vigyük a tudományt a hétköznapi ember világához; minél több tehetséges középiskolást, közoktatásban dolgozó tanárt és doktori fokozattal nem rendelkező szakembert vonjunk be a tudomány körébe.

Elnök asszony megnyitójában szólt a 2017. január 13-án *Tananyagfejlesztés: új kihívások, lehetőségek és megoldások az idegen nyelvek oktatásában* címmel megrendezett „kis MANYE” konferenciáról, amikor a hirtelen lehullott nagy mennyiségű hó sem tudta megakadályozni a végül rendkívül jó hangulatban lezajlott találkozó megtartását. A köszöntők után két plenáris előadás hangzott el (dr. habil Poór Zoltán; prof. dr. Drahota-Szabó Erzsébet előadásai), a három szekcióban 26 előadó vett részt, és ezt követően két workshop zárta a programot. Ugyancsak szó esett az elmúlt év kerekasztal-beszélgetéseiről (Brassai Sámuel nyelvpedagógiai és nyelv-művelő tevékenysége; „Színes eszmék”, színek és színnevek; Sérülésekkel élők, tanulási nehézségekkel küzdők nyelvtanulási esélyei), valamint a készülő *Te mit tettél hozzá?* című kötetről, amelyben kilenc kollégánk számol be rövid, közérthető formában tudományos kutatásairól.

- Dr. Mózesné dr. Kabán Annamária: A magyar tudományos stílus a kezdetektől a felvilágosodás koráig; Az aktuális tagolás szövegszervező szerepe; Dsida Jenő életművének kutatása;
- Dr. Mózes Huba Gerzson: Irodalom- és sajtótörténeti kutatások; Verstani vizsgálatok;
- Dr. Zimányi Árpád: Nyelvtani változások a mai magyar nyelvben;
- Magnuczné dr. Godó Ágnes: „Kell-e nekünk lingua franca angol?”, avagy a nem anyanyelvű angol nyelvhasználó rehabilitálása;
- Dr. habil. Lőrincz Julianna: A nyelvi variativitás kérdései; A műfordítás-stilisztika;
- Dr. Simigné dr. habil. Fenyő Sarolta: A hallgatás szerepe a kultúrában és a kommunikációban;
- Dr. habil. Dobos Csilla: Az anyanyelven belüli fordítás sajátosságainak és szerepének vizsgálata; A generációk közötti kommunikáció jelentősége a digitális világban;
- Dr. Gréczi-Zsoldos Enikő: Nyelvvizsgálat a történeti szociolingvisztika módszerével;
- Dr. Czeglédi László: E-learning könyvtárak, adaptív tanulási környezetek könyvtári támogatása.

Megnyitójának végén elnök asszony hangsúlyozta, hogy a mai konferencia előadásai is az MTA MAB új irányvonalának, az emberközpontú tudománynak a szellemében tárgyalják az emberközpontú nyelvészet és a közérthetőség kérdését.

A Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének elnöke, **Prószéky Gábor** professzor úr levélben köszöntötte a konferencia résztvevőit. Az alábbiakban ezt idézzük:

Tisztelt Konferencia! Kedves Résztvevők! Kedves Szervezők!

Köszönettel megkaptam és természetesen nagy örömmel olvastam a felkérést egy plenáris előadás megtartására. Sajnos, amint ez ebből a levélből is látszik, más, hivatalos elfoglaltságom miatt idén nem tudtam megoldani, hogy Miskolcon legyek a mai napon, bár aki az utóbbi években részt vett ezen az egyre ismertebb és elismertebb januári konferenciasorozaton, talán tudja, hogy eddig is igyekeztem minél többször jelen lenni.

Az ez évi konferencia címe: Emberközpontú nyelvészet – Nyelvhasználat, társadalom, közérthetőség. A nyelvészetnek értelemszerűen emberközpontúnak kell lennie, hiszen a nyelv az ember kizárólagos képessége: a nyelv szó minden más használata csak metafora. A nyelvhasználat és a társadalom tehát közvetlenül kapcsolódó fogalmak; a közérthetőség pedig elsődleges kíváncsi, akár a jogban, akár a fordításokban, akár a társadalom egyéb területein. Az idei előadások, amint ez az előzetes programból is kitűnik, elsősorban, de nem kizárólagosan ezekre a területekre koncentrálnak, jelezvén ezzel a hazánkban művelt alkalmazott nyelvészet sokszínűségét.

Kívánom, hogy minden előadás úgy sikerüljön, ahogy azt az előadója tervezi, és a hallgatóság szakmailag gazdagodva tudjon távozni a nap végén. A szervezőknek még egyszer köszönöm, hogy munkájukkal gazdagítják a MANYE konferenciák sorát a sokak által „kis MANYE”-nek is nevezett konferenciák évről évre való megrendezésével, az előadóknak köszönöm az egész évben folytatott kutatást és természetesen magukat az elhangzó prezentációkat, a hallgatóságnak pedig az érdeklődést az elhangzó témák iránt.

Prószéky Gábor

a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének elnöke

A megnyitót és a köszöntőket követően a konferencia résztvevői a délelőtti folyamán három plenáris előadást hallgattak meg, amelyekben a meghívott előadók különböző aspektusokból tárgyalták az érthetőség és a közérthetőség kérdéseit.

Drahota-Szabó Erzsébet főiskolai tanár (Szegedi Tudományegyetem) *Emberközpontú nyelvészet, avagy: Megoldhatók-e magyarszakos diplomával az általános iskolai nyelvtanfeladatok?* című előadásának első gondolati egységében diagnózist állított fel a hazai némettanárképzés aggasztó helyzetéről. A „mizéria” legjellemzőbb mutatója, hogy a német szakos hallgatók többsége az 1990-es évek felvételi tesztjei alapján nem került volna be a felsőoktatásba. A baj eredőit a rosszul értelmezett kommunikatív idegennyelv-oktatásban és az ún. kompetenciaalapú anyanyelvoktatásban látja.

A második gondolati egységben a kompetenciadivat kapcsán szólt az idegennyelv-oktatás és az anyanyelvoktatás közötti kapcsolatáról. Az előadás harmadik részében

az előadó egy teszt eredményeit ismertette. A teszt az általános iskola 4., 5. és 7. osztályos nyelvtankönyveiből származó, ill. 8. osztályosoknak készült, középiskolai felvételire előkészítő feladatokból állt. A leendő magyartanárok teszteredményei egyértelműen azt mutatják, hogy az általános iskolai nyelvtanfeladatokkal nemcsak a diákok, de sok esetben a leendő tanáraik sem boldogulnak. Az előadó az összegzésében az anyanyelvoktatás kapcsán háromféle végleletet különböztetett meg: az 1. véglelet szerint csak grammatikát tanítottunk, explicit szabályokkal; a 2. véglelet szerint csak kommunikálni tanítottunk; a 3. véglelet pedig a jelenre jellemző: ez „a mindent akarás véglete”, „a mindent tudni kell” véglete, egy olyan véglelet, amely az első kettőt nem kiegyensúlyozottan egyesíti, hanem azokat egyszerűen összeadja. Az előadó a tanulságot a következőképpen fogalmazta meg: az ún. „tudásalapú társadalom” újraértelmezésére van szükség, mivel a jelenlegi „tudáskonceptió” (?) elhibázott, merthogy működésképtelen.

Vinnai Edina tanszékvezető egyetemi docens (Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar) *Harc a szavakért – Közérthetőség a jogban* című előadásának elején röviden ismertette a Miskolci Egyetemen az elmúlt közel húsz évben a jog és nyelv területén folytatott két kutatás jelentőségét és néhány eredményét (2000–2003: *Nyelvhasználat a jogi eljárásban. Nyelvi átfordítás és ténykonstitúció a jogi tényállás megállapításának folyamatában*, és 2014–2018: *A tisztességes eljárás nyelvi aspektusai. A jogi nyelv hatása a joghoz való hozzáférés érvényesülésére*). A két vizsgálat azért említésre méltó mind hazai, mind nemzetközi viszonylatban, mert azok során egyrészt nyelvészek és jogászok közösen tevékenykedtek, másrészt rendőrségi kihallgatásokon és bírósági tárgyalásokon hangfelvételek készítésére is sor kerülhetett, így összesen kb. 60 órányi adatbázis és részben azok transzkriptciói is a kutatók rendelkezésére állnak. A kutatások eddigi eredményei két kötetben kerültek publikálásra (SZABÓ M. [szerk.]: *Nyelvében a jog*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2010. és SZABÓ M. [szerk.]: *A jog nyelvi dimenziója*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2015.), az eredmények egy része olvasható az OTKA kutatócsoport honlapján is (<https://sites.google.com/site/otkamiskolc2015/>). 2017-től pedig az elektronikusan is elérhető *Magyar Jog Nyelv* folyóirat (joginyelv.hu) biztosít publikálási lehetőséget a jogi nyelv iránt érdeklődők számára.

Ezt követően az előadó azokról a tényezőkről szólt, amelyek a jogi nyelv mint szaknyelv közérthetősége ellen hatnak. Először arra a különbségre utalt, hogy míg a hétköznapi nyelvben annak beszélt formája elsődleges az írott formához képest, addig a jogi nyelv esetében ez épp fordítva van: a tételes jogi szabályok (törvények, rendeletek) megfogalmazása, szóhasználat alapvetően befolyásolja a jogi szövegek megformálását beszélt nyelvi környezetben. A jogi nyelv ezen jellemzője a minőségi (közérthető) jogalkotás fontosságára hívja fel a figyelmet, és arra a szempontra, hogy a kodifikációs munkába nagyobb arányban lenne szükséges nyelvészek bevonása. A jogalkotás mellett természetesen a jogalkalmazás területén is sok a tennivaló, de itt történtek előrelépések a közelmúltban. A széles értelemben vett közigazgatási, hatósági tevékenység területén (beleértve például a bankokat, biztosítókat is) hazánkban is kezd gyökeret verni az angolszász országokból ismert *Plain Language* mozgalom, ami nem pusztán kritizál, hanem a különféle határozatok,

nyomtatványok, tájékoztatók stb. közérthető megfogalmazására javaslatokat, megoldásokat is ad (lásd például: kozerthetofogalmazas.hu). A bírósági ítéletek közérthetőségében pedig attól várhatunk a közeljövőben pozitív változásokat, hogy a Kúria 2017-ben a *Közérthetőség és szakszerűség a bírósági jogalkalmazásban* program keretében kötelező bírósági képzést szervezett az ország valamennyi bíróságán, melynek célja az volt, hogy két korábbi, joggyakorlat-elemző csoport által összeállított ún. *Stíluskönyv* ajánlásait a bírakkal megismertessék.

Heltai Pál professzor emeritus (Kodolányi János Főiskola) *Fordított és nem fordított szövegek érthetősége* című előadásának első részében a kommunikáció érthetősége és az ésszerű feldolgozási erőfeszítés közötti kapcsolatról szökölt. Ezt követően felvázolta a szakmai kommunikáció problémáit (komoly megértési erőfeszítést igényel a fogadó fél részéről; a fogadó nem feltétlenül rendelkezik azokkal a szakmai és [szak]nyelvi ismeretekkel, amelyek a megértéshez szükségesek; a szerző nem feltétlenül rendelkezik azokkal a [szakmai] kommunikatív kompetenciákkal, amelyek révén meg tudná könnyíteni a megértést; a szerző nem veszi figyelembe a célközönség [szak]nyelvi és szakmai ismereteit; a szerző – saját feldolgozási erőfeszítésének minimalizálása érdekében – nem törekszik arra, hogy a hallgató feldolgozási erőfeszítését minimalizálja, illetve ésszerű, arányos mértékűre csökkentse). Ezt követően az információ közérthető formában történő továbbításainak lehetőségeit és feltételeit ismertette. Kiemelte, hogy a nem-szakemberekkel kommunikáló szakembereknek intralingvális fordítóknak is kell lenniük, ezért a jövőben szükség lehet formális intralingvális fordításra és fordítóképzésre egyaránt. Az előadás második nagy egységében az előadó a fordított és nem fordított szövegek érthetőségét hasonlította össze, kiemelt figyelmet fordítva a fölöslegesen nagy megértési erőfeszítést igénylő szövegtulajdonságokra. Az előadás alapján választ kaphattunk az alábbi kérdésekre is: (1) Van-e minőségi különbség a lektorálatlan szakfordítások és a lektorálatlan magyar szakszövegek között? (2) Van-e különbség a fordított és az eredeti szakszövegek nyelvi hibái között? (3) Azonos-e a különböző típusú hibák, illetve megfogalmazási hiányosságok aránya?

A (köz)érthetőséggel kapcsolatos problémákat tárgyaló, rendkívül érdekes plenáris előadásokat követően **Farkasné Puklus Márta**, az MTA Miskolci Területi Bizottsága Nyelvtudományi Munkabizottságának titkára, a konferencia moderátora bejelentette, hogy a délutáni program három szekcióban folytatódik. A következőkben a szekcióelnökök beszámolóit olvashatjuk a szekciókban folyt munkáról.

A *Közérthetőség, fordítás, tolmácsolás* elnevezésű „A” szekcióban (szekcióelnök: Dobos Csilla) összesen nyolc előadás hangzott el, amelyek jogi, orvosi, illetve a humán erőforrás-menedzsment területén vizsgálták az érthetőség kérdését. Ezen kívül szó esett még az intralingvális fordításról, a műfordításról és a pragmatikai explicáció stratégiáiról is.

A szekció első előadója, **Dobos Csilla** *Érthetőség, közérthetőség és intralingvális fordítás* című előadásának elején Albert Einstein („Mindent olyan egyszerűvé kell tennünk, amennyire csak lehetséges, de nem egyszerűbbé.”) és Steven Paul Jobs

(„Egyszerűt alkotni nehezebb, mint bonyolultat. Kemény munka árán lesznek a gondolataink egyszerűek és letisztultak.”) gondolatait idézte. Ezt követően a (köz)érthetőség megvalósításának lehetséges eszközeit vázolta fel, alapul véve egyrészt a szakember-szerző szándékát, másrészt a laikus-befogadó felkészültségét, szakmai ismereteit, szaknyelvi tudását és kommunikatív kompetenciáját. Példaként olyan szakmai szövegeket és termékszlogeneket említett, amelyek megvalósítják az „érthetőség matematikai egyenletét”. A szöveg nehézségi fokát mérő olvashatósági tesztekkel kapcsolatban kiemelte a célcsoport-relevancia fontosságát, valamint a történetek és hasonlatok gyakori alkalmazásának jelentőségét. Előadásának második részében az előadó a nyelven belüli fordítás különböző típusait mutatta be (globális és lokális, teljes és részleges, szószintű, szó szerkezetszintű és szövegszintű), majd azt elemezte, hogy az egyes típusok milyen módon nyújtanak segítséget a szövegek ésszerű mértékű egyszerűsítésében és érthetővé tételében.

Abonyi Henrik, a szekció második előadója *Közérthetőség a jogi nyelvben* című előadását szintén idézettel kezdte. Rudolf von Jhering, 19. századi német jogtudós azt állította, hogy „a jogalkotónak filozófusként kell gondolkodnia, de parasztként kell beszélnie”. Előadásának első részében az előadó arra a kérdésre kereste a választ, vajon a jogi nyelvben – vagy bármely más szakma nyelvén – minden esetben úgy kell-e fogalmazni, hogy az (köz)érthető legyen. Létezik-e egyáltalán egyetemes közérthetőség? Az előadó véleménye szerint (1) nincs egyetemes közérthetőség, és nincs is rá szükség az adott szakma szakmaiságának megőrzése miatt; (2) így a jogi normáktól sem várható el a közérthetőség, az erre irányuló belső (értsd: a bírósági szervezetrendszeren belüli) célkitűzések csak lassan hatják át az ítélkező fórumokat. A Jhering által megfogalmazott maxima tehát nem szükségszerűen betartandó. Ezt követően az előadó a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 2. § (1) bekezdését idézte, amely előírja, hogy „a jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie”. A jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 2. § pedig így fogalmaz: „a jogszabály tervezetét a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan, közérthetően és eltelmondásmentesen kell megszövegezni”.

Az előadás második részében a 2014-ben létrehozott joggyakorlat-elemző munkacsoport tevékenységéről esett szó, melynek célja a büntetőeljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó határozatok (1) egységes szerkesztési elveket követő, (2) a szakszerűség követelményének megtartása mellett is közérthető, (3) jól áttekinthetően tagolt, (4) nyelvhelyességi hibáktól mentes megfogalmazása gördülékeny, magyaros stílusban.

A szekció harmadik előadását **Farkasné Puklus Márta** tartotta *(Köz)érthetőség a bírósági tárgyaláson: két tolmácsolt eset vizsgálata* címmel. Az előadó elsőként röviden bemutatta doktori kutatását, melyben a bírósági tolmácsolás nyelvi és nem nyelvi tényezőit vizsgálja. A kutatás három fő szakaszból áll: az első szakaszban a szerző bírának szóló kérdőív segítségével vizsgálta a tolmáccsal szembeni elvárásokat. A kutatás második szakaszában a tolmács bevonásával zajló tárgyalásokról készült jegyzőkönyveket tanulmányozta. A harmadik részben hangfelvételekkel szemléltette a bírósági tolmácsolás összetettségét. A konferencián elhangzott előadásában a kutatás második szakaszáról, a tárgyalásokról készített jegyzőkönyvekről

hallhattunk. Az előadó két esetet mutatott be: egy negatív és egy pozitív példát a tolmács szerepére. Az egyik ügyben eljárási és fordítási hibák miatt a bíróságot új eljárásra kötelezték, így az ügy elhúzódott, és a nem megfelelő tolmácsolás miatt a bíróságnak a tolmácsokat is meg kellett hallgatnia. A másik esetben a tolmácsot nyelvi szakértőnek kérték fel annak eldöntésére, hogy a vádlott ismeri-e a magyar nyelvet. Ezzel a tolmács nagymértékben hozzájárult az ügy kimeneteléhez, hiszen az ő nyelvi szakértelmének köszönhetően tudta eldönteni a bíró, hogy az adott ügyben csalásról volt-e szó. A két esetből levonható tanulság egyrészt az, hogy a bíróságnak nagy a felelőssége a tolmácsok kiválasztásában. Másrészt a tárgyalásra kirendelt tolmács is felelős, hiszen ismernie kell szerepét és felelősséget kell vállalnia a nyelvi közvetítésben betöltött feladataért.

A rövid szünetet követően **Vermes Albert** *A pragmatikai explicitáció stratégiáiról két fordítás példáján* című előadásában a *Dhammapada* című buddhista szöveg két magyar nyelvű fordítását vetette össze egymással. Az előadó nézete szerint másodlagos kommunikációs helyzetben, amikor az eredeti kontextus nem teljes egészében hozzáférhető a célnyelvi olvasó számára, a pragmatikai explicitáció alkalmazása révén kell segítséget nyújtania a célnyelvi olvasónak, amennyiben a fordító biztosítani akarja a szöveg érthetőségét. Az előadó példák segítségével vázolta fel a két vizsgált fordítás közötti különbségeket. Az előadás bemutatta, hogy milyen különbségek fedezhetők fel a fordítók által választott explicitációs megközelítésmódok, explicitációs stratégiák tekintetében. Leginkább abban van eltérés, hogy a fordítók mennyi segítséget nyújtottak a célnyelvi olvasónak, illetve milyen formában tették ezt.

Mokrainé Orosz Angéla *Fordítjuk vagy nem fordítjuk? Idegen szavak és kifejezések használata a humánerőforrás-menedzsment szakmai terminológiájában* című előadásával a terminológia világába kalauzolta el a hallgatóságot. Az előadó kifejtette, hogy az idegen szavak jelenléte és használata a különböző szaknyelvekben fokozottan tapasztalható, hiszen a szakmai terminusok között jelentős számú idegen szó található, köszönhetően a világhálónak és az egyre fokozódó globalizáció hatásának. A szakfordítás oktatása során visszatérő kérdés, hogy a különböző idegen nyelvű szakszövegekben előforduló terminusok fordíthatóak-e idegen kifejezésekkel, vagy magyar megfelelőt kell alkalmazni a magyar nyelvre való fordításnál. Az előadó nézete szerint a válaszhoz a szakmai nyelvhasználatot kell vizsgálnunk a szövegelemzés során, annak érdekében, hogy a szakmailag, szemantikailag és pragmatikailag egyaránt megfelelő megoldást válasszuk, valamint kutatnunk kell az adott szakterület magyar terminológiai összetételét is, azt, hogy e téren milyen lehetőségek nyílnak a fordítók számára. Az előadó egy olyan terület terminológiai összetételét vizsgálta, mely valamennyiünk életében – közvetlen vagy közvetett módon – jelen van, ez az emberi erőforrás-menedzsment. A vizsgálat tárgya egy mindenki, így a szakfordítók számára is elérhető, HRM online terminológiai adatbázis, melynek elemzése részletes bemutatásra került a prezentációban. Az előadó összehasonlította az adatbázisban előforduló idegen és magyar szakszavak és szakkifejezések arányát, melynek eredményeként megállapította, hogy a közel ezer terminust tartalmazó adatbázisban összességében 46% az idegen szavak és kifejezések aránya a magyar 54%-

hoz képest. Ez az arány azt mutatja, hogy a fordítók lehetőségei korlátozottak, nem mindig van lehetőségük magyar kifejezést választani.

Dadvandipour Zsuzsanna *A beteg tájékoztatók tartalmi és formai követelményei – azaz gyógyszerészeti kísérőiratok közérthetően* című előadásának középpontjában a gyógyszerek beteg tájékoztatóinak olvashatóságára vonatkozó irányelvek és ajánlások álltak. Az olvashatóság egyrészt arra a követelményre vonatkozik, hogy megfelelő-e a betűk mérete, átlátható-e a szöveg tagolása, segítenek-e más vizuális eszközök (pl. képek, piktogramok, aláhúzás, kiemelés, dőlt betűs részek stb.) a szövegben tájékozódni. Az olvashatóság másrészt ezeken a követelményeken jóval túlmutat: azt is jelenti, hogy érthető-e a szöveg a felhasználó számára, és ha igen, mennyire. Az előadó kifejtette, hogy a gyógyszeres dobozokban található, valamint az online megjelent, felhasználóknak szánt gyógyszerészeti kísérőiratok szövegei az Európai Bizottság által megfogalmazott követelmények figyelembevételével és betartásával készülnek el. Ezek az irányelvek, amelyek a címkeszövegek és a beteg tájékoztatók szövegére is vonatkoznak, hozzájárulnak a gyógyszer biztonságos és megfelelő használatához. Prezentációjában az előadó kitért a beteg tájékoztató könnyebb érthetőségét elősegítő javaslatokra, az ajánlott betűméretre és betűtípusra, továbbá arra, hogy milyen szempontok szerint történik a felhasználóknak szánt kísérőirat megtervezése és elrendezése. A címek fontos szerepének áttekintését követően az előadó a színes nyomtatás adta lehetőségekre hívta fel a figyelmet, majd a nem verbális nyelvi elemek szerepét, az ábrák és a piktogramok használatának előírásait, a beteg tájékoztatók stílusához kapcsolódó ajánlásokat és a szintaxis nyújtotta lehetőségeket tárgyalta.

Varga Éva Katalin és Lengyel Ingrid *Beteg tájékoztatás egy egészségügyi portál „Orvos válaszol” rovatában* című prezentációjuk elején az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 13. §-át idézték, amely kimondja, hogy „[a] betegnek joga van arra, hogy számára érthető módon kapjon tájékoztatást, figyelemmel életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, e tekintetben megfogalmazott kívánságára”. Ezzel szemben a második leggyakoribb beteg jogi sérelem a tájékoztatáshoz való jog csorbulása, mivel a tájékoztatás nem megfelelő, és sokszor nem érthető a beteg számára. A páciensek és hozzátartozóik ilyen esetekben gyakran az interneten, különböző fórumokon keresnek választ a kérdéseikre. Az előadók egy egészségügyi portál, a webbeteg.hu *Orvos válaszol* rovatának mozgásszervi betegségekkel és magasvérnyomás-betegséggel kapcsolatos kérdései és az azokra adott válaszok alapján vizsgálták az orvosi nyelvhasználatot. Megfigyelhető, hogy a szakemberek rendszerint akkor is idegen terminust használnak betegségek, elváltozások, anatómiai nevek vagy vizsgálati, kezelési módszerek megnevezésére, amikor a pontos magyar megfelelő megléte ezt nem indokolja. A válaszokban sokszor fordul elő feltételes mód, többes szám első személyű állítmány, általános alany vagy személytelen, passzív szerkesztésű mondat. Az általános megfogalmazás sem felel meg a törvényben előírt „egyéniessített formában” elvárt teljes körű tájékoztatás követelményének.

A szekció következő előadója **Barna László**, a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának doktorjelöltje *Műfordítás, egyezkedés, közérthetőség* címmel tartott előadást. Az előadó a műfordításokkal foglalkozó, itthon még csak most

kialakulóban lévő kulturális fordítástudomány szempontrendszerait járta körül. A prezentáció során megállapította, hogy a szépirodalmi művek kizárólag leíró nyelvészeti terminológiával történő fordításelemzésének az eredményessége megkérdőjelezhető. A mai fordításelméleti diskurzus e már belátott tényét kapcsolta össze a *tertium comparationis* problémájával. Barna László ezáltal azt illusztrálta, hogy a hűség mint viszonyzó félrevezető lehet, ráadásul túlságosan moralizál is. Az előadó az eminens szövegek hermeneutikai megközelítésű fordításelemzésének lehetséges és hatékony módszereivel ismertette meg a hallgatóságot.

Cs. Jónás Erzsébet sajnos nem tudott személyesen részt venni a konferencián, előadásának szövegét írásban juttatta el a szervezőknek. *Szergej Jeszenyin „magyar hangja”* című írásában a szerző jeles évfordulóról emlékezett meg. Húsz éve, 1998-ban hunyt el Rab Zsuzsa költő, műfordító, hatalmas műfordítói és költői munkásságot hagyva maga után. Cs. Jónás Erzsébet fordításstilisztikai módszerekkel mutatta be írásában a költői és műfordító arcél hasonlóságait. Hasonlóképpen nem tudott megjelenni a konferencián **Csetneki Sándorné Bodnár Ildikó**, aki *A reklámok nyelvhasználata a közérthetőség szempontjából* címmel írott tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy – bármennyire is törekedjenek a reklámok a közérthetőségre – egyáltalán nem lenne szükség a nyelvi képek (pl. kognitív metaforák) valódi képpé való alakítására, visszaalakítására. A metaforikus nyelv képeinek feloldásában túlmagyarázás nyilvánul meg, ami a közönség szellemi képességeinek lebecsüléseként értékelhető.

A *Nyelvhasználat, szaknyelvek* címet viselő „B” szekcióban **Ludányi Zsófia** látta el a szekcióelnöki feladatokat, az alábbiakban az ő beszámolóját olvashatjuk a szekció munkájáról.

A konferencia *Nyelvhasználat, szaknyelvek* című szekciójában összesen kilenc, változatos témájú előadás hangzott el. A szekciót **Irina Golubeva** nyitotta meg *Sokatmondó csend* című előadásával, hangsúlyozva, hogy a hétköznapi szemléletben a csendet és a hallgatást pusztán a hangok és a beszéd hiányaként értelmezik, pedig ennél sokkal összetettebb a jelenség, amely különböző kultúrákban eltérő módon értelmezhető. A bemutatott kutatás interdiszciplináris megközelítésből (verbális/non-verbális kommunikáció, szemantika, pragmatika, pszichológia) tanulmányozta a csend és a hallgatás jelenségét. Az előadás második felében a szerző bemutatta a 36 mesterszakos hallgató körében végzett felmérését, melynek során az adatközlők csendhez és hallgatáshoz, valamint háttérzajhoz fűződő viszonyulását vizsgálta. A kapott eredmények azt a tendenciát mutatják, hogy a hallgatók tisztában vannak a csend és a hallgatás lehetséges többletjelentéseivel. Kiderült az is, hogy a csend és a hallgatás értelmezésében az oktatás során érdemes lenne több figyelmet fordítani a kulturális különbségekre.

Ezt követően **Mihalovics Árpád** *A nyelvhasználat kutatásának fontosabb állomásai és diszciplinái különös tekintettel a frankofón országokra* című előadását hallhatuk, aki összefoglalta a nyelvhasználat kutatásának fontosabb állomásait. Ismertette a Saussure óta eltelt évszázad parole-nyelvészeti diszciplináit (pragmatika, diskurzus-elemzés, stilisztika, retorika, szövegnyelvészet), különös tekintettel Franciaországra,

Belgium, Svájc és Kanada nyelvészeinek a tevékenységére, illetve a felsorolt országok nyelvtudományi kutatásainak főbb állomásaira. Az előadó megállapította, hogy a frankofón nyelvészek bizonyos mértékben finomították az angolszász nyelvelméleteket, sőt olykor új elméleteket vagy módszereket is kidolgoztak (Benveniste, Greimas, Kerbrat-Orecchioni és mások).

Harmadikként **Erdei Tamás** következett *Szóbeágyazás és diskurzus* című, igen aktuális és kurrens számítógépes nyelvészeti témát bemutató előadásával. Elmondta, hogy a számítógépes nyelvészek a hatvanas évek óta fáradoznak azon, hogy a számítógépeket megtanítsák arra: az emberhez hasonló módon tároljon és használjon szavakat, fogalmakat. Az előadó bemutatta a 2013-ban megjelent word2vec eszközt, melynek működése az ún. disztribúciós hipotézisen alapszik: a szövegekben hasonló szókörnyezetben előforduló szavaknak a jelentése is hasonló. A program a szóbeágyazás módszerével több milliárd szavas korpuszokból disztribúciós módszerrel kiszámolva minden szóalakhoz egy matematikai vektort rendel olyan módon, hogy gépi tanulással minden szó vektorát a környezeteiben előforduló szavak vektoraiból számolja ki. Az ily módon létrehozott szóvektorok alkalmasak az ember által létrehozott diskurzusok elemzésére is. Az előadó olyan kutatásokat ismertetett, ahol a módszer segítségével az explicit és implicit diskurzusjelölők felismerését is nagy pontossággal hajtották végre. A számítógép az emberek által létrehozott szövegekből tanulja meg az egyes szavakat, ezért a vektorok távolságát mérve alkalmas a szavak klaszterezésére, így a diskurzusok létrehozóinak objektív és szubjektív tudását, világképét is megmutatja.

Rövid szünetet követően **Simigné Fenyő Sarolta** *Színes eszmék nem alhatnak – a szinterminológia szerepe a szókincs megújításában* című előadását hallhattuk. Noha a színnevek a szókincsnek viszonylag kis szegmensét teszik ki, fontos szerepet töltenek be a szókincs gyarapításában: egyrészt szintulajdonságot jelölnek, másrészt alkalmasak szimbolikus jelentés felvételére, változó világunk újabb és újabb jelenségeinek kifejezésére (pl. *zöld energia, zöld audit*). A téma aktualitását az adja, hogy ha a nyelvhasználók nem ismerik a színnevekhez kapcsolódó új jelentéseket, az félreértésre adhat okot, például a *fekete hatyún* azt értik, olyan, mint a család *fekete báránya*, vagy a *sárga veszedelem* kapcsán magas lázzal járó trópusi betegségre gondolnak. Az előadás számos példával illusztrálva rámutatott, hogy a színeket és a színneveket kétértékűség jellemzi: a *fehér elefánt*nak vagy a *fekete péntek*nek pozitív és negatív tartalma egyaránt lehetséges, de előfordulhat, hogy egy adott színnév egyik szókapcsolatban pozitív, a másikban negatív képzeteket vált ki (pl. *sárga angyal, sárga cédula*). A szerző a prezentáció második felében egy kérdőíves felmérés eredményeit mutatta be, melynek során színelapú kifejezések ismertségét vizsgálta. A legnépszerűbb, illetve legismertebb két kifejezés, a *fekete péntek* és a *vörös csillag* volt. Kevésbé ismert a *vörös nyakkendőnek* az úttörő nyakkendőre való utalása, mivel a rendszerváltás előtti időszakra vonatkozik, legkevesebben pedig a *barnamezős beruházásról* hallottak. Végkövetkeztetésként az előadás a következőket fogalmazta meg: érdeklődési kör, iskolai végzettség és életkor függvénye, hogy a válaszadók ismerik-e, használják-e a felsorolt kifejezéseket, és hogy felismerik-e azok szimbolikus jelentését.

Domonkosi Ágnes a magyar nemtegező névmásokhoz és formákhoz kapcsolódó használati stratégiákat és tipikus metapragmatikai értékeléseket mutatta be és értelmezte *A nemtegezés változatainak szociokulturális értéke* című előadásában. A magyarban a nemtegezés (V) kifejezésére az *ön/önök* és a *maga/maguk* megszólító névmások, a *tetszik*-kel alkotott szerkezetek, illetve a névmáskerülés stratégiája a lehetséges formák. Az előadás – többféle módszerrel gyűjtött adatok alapján – ismertette egyrészt a különböző V formák használati arányait; másrészt az adatközlőknek a hozzájuk kapcsolódó metapragmatikai reflexióit. A nemtegező formák változatainak használata a következő sajátosságokat mutatja: a *maga* nominális megszólítások nélkül nem kellően udvarias és formális, sokszor vidékiesnek tartott változat, nominális formákkal kiegészülve egyrészt egyenrangúak bizalmas viszonyát jelzi, másrészt aszimmetrikus viszonylatokban a fölérendelt által használható forma. Ezzel szemben az *ön* névmás használata nominális formák nélkül távolságtartó, szerepfőnevekkel együtt tiszteletadó, keresztnévi elemmel használva a hivatalosságot enyhíti. Az előadó rámutatott, hogy a szerepfőneveket, illetve névelemű megszólításokat kötött formaként a mondatba építő változatok tűnnek a legudvariasabbnak. A *tetszikelő* változatok ugyancsak a nagyfokú udvariasság megjelenítői, alkalmasak a névmáshasználat elkerülésére. Az adatközlők vélekedései szerint a nemtegező formák alkalmasak a formalitás mértékének, a beszédpartnerhez való viszonyulásnak, tiszteletnek, az alá- és fölérendeltségi viszonyoknak, a társadalmi távolság-közelség mértékének, az életkori és nembeli sajátosságoknak és az érzelmi távolodás-közelítés folyamatainak a jelölésére is.

A következő előadó, **Székrenyesné Rádi Éva** *A pénzügyi kultúra kognitív nyelvészeti vonatkozásai* című előadásának bevezetőjében elmondta, hogy csak a 20. század elején kezdett elterjedni az a nézet, hogy a pénzügyekhez való adekvát viszonyulás alakítható, az egész társadalom számára tanítható. A 2008-as pénzügyi válság hatására vált egyre sürgetőbbé és szükségszerűvé a gazdasági kultúra színvonalának fejlesztése. Az előadó ismertette saját kutatását, amely pénzügyi terminusok metaforikus és metonimikus szerkezetének kognitív funkciójára mutatott rá, amikor feltárta a terminusok kettős lexikai hozzáféréseinek lehetőségét és az adatközlők/nyelvhasználók lexikai szintű nyelvi tudatosságát, intuitív analízáló képességét a terminusok értelmezése során. A bemutatott empirikus vizsgálat interdiszciplináris (pszicholingvisztikai és kognitív nyelvészeti) elméleti kontextusban egy szóasszociációs eljárás keretében vizsgálta a sémák működését a jelentésalkotás során. A mérés értékelésének és az eredmények értelmezésének egyik fontos szempontja volt az, hogy az adatközlő szakember vagy nem szakember. A kutatás rávilágított a különbözőségekre, de elsősorban a szakember és a nem szakember értelmezési keretei közötti átjárhatóságra fókuszált. Zárásul az előadó bemutatta az eredmények felhasználhatóságának lehetséges területeit. A szaknyelvoktatásban fel lehet tárni a szaknyelvi kifejezések kognitív háttérét, például a *medve-piac* és a *bika-piac* tőzsdei kifejezések esetében a *medve* 'csökkenő árfolyamok' és a *bika* 'növekvő árfolyamok' jelentése a két állat harcmódorával függ össze (a medve lefelé nyomja mancsával az ellenfelét, a bika felfelé ökleli a szarvával). A reklám nyelvében is jól hasznosítható a kettős lexikai hozzáférésből adódó szójáték lehetősége: a köznyelvi és a szaknyelvi jelentés

együttes aktiválásával többletjelentéshez juthatunk. Például: *Válassza az X bankot! Mi kimenekítjük az adósságcsapdából; Evezzen nyugodt vizeken, nálunk nincs árfo-lyam-ingadozás!* A nagy volumenű empirikus kutatás mérésekkel igazolta, hogy a gazdasági szaknyelvi metaforák és metonímiák értelmezésével nemcsak a jelentést tesszük motiválttá, hanem gazdasági gondolkodásra, gazdasági szaknyelvi szemléletmódra is szert teszünk.

A szünetet követően a szekció utolsó három előadása hangzott el. **Szabóné Papp Judit** előadásának témája Brassai Sámuelnek, a magyar tudományosság és a magyar nyelvészet egyik legfigyelemreméltóbb alakjának mondattani terminológiája volt. Brassai vetette fel elsőként, hogy a magyar mondat szórendjét a mondat aktuális tagolása határozza meg, azaz a beszélő és hallgató által egyaránt ismert és a hallgató számára új információt tartalmazó rész elkülönítése. Mivel munkássága nagyrészt az egyes diszciplínák szakszókincsét megteremtő nyelvújítás korszakára esik, továbbá a fenti felismerés is úttörő jellegű volt, ezekre az új fogalmakra a korabeli szakirodalomban nem álltak terminusok rendelkezésre. Az előadó rámutatott Brassainak a terminológia megalkotásával kapcsolatos tudatosságára: *A magyar mondatról III.* című értekezésében a terminológia megalkotásának három olyan szabályát fogalmazza meg, melyek ma is helytállóak. Ezek mai szóhasználatból élve: a motiváltság (a terminus asszociáció folytán, vagy mert a jelölt fogalom valamely lényeges jegye bele van foglalva, juttassa eszünkbe a tárgyat), a félreértés elkerülése, illetve a lehetőség szerinti rövidegség. Brassai felismerte továbbá azt is, hogy egy adott szakterület tudományos és oktatási-pedagógiai célokra használt terminológiája között különbség lehet. Az előadó rávilágított, hogy Brassai tanulmányaiban nyomon követhető a terminológia megteremtésének, a kísérletezésnek a folyamata: a mai *téma-réma*, illetve *topik-fókusz* fogalompárokra Brassai az általa leggyakrabban használt *inchoatívum-zöm* terminusok mellett eleinte írásaiban egyéb szakszavakat is alkalmaz, miközben a fogalmak legmegfelelőbb megnevezéseit kutatja. Az előadó összevetette Brassainak a mondattani tárgyú írásaiban használt terminológiáját a kor egyik összefoglaló rendszernyelvészeti művében, a Magyar Tudós Társaság által 1846-ban kiadott, *A magyar nyelv rendszere* című munkában használt, valamint a jelenleg használatban levő nyelvészeti terminusokkal, rámutatva, hogy a fent említett, időtálló követelményeket az általa alkotott szakszavak hogyan valósítják meg még abban az esetben is, ha végül nem az általa használt terminus vált általánosan elfogadottá.

Ludányi Zsófia *Nyelvi ideológiák és napjaink nyelvhasználati kérdései a nyelvi tanácsadó szolgálat tükrében* című előadásában az MTA Nyelvtudományi Intézete nyelvi tanácsadó szolgálatához érkezett kérdéseket és válaszokat elemezte abból a szempontból, hogy milyen nyelvi ideológiák jelennek meg a nyelv hétköznapi, népi megközelítésmódjában, valamint a szaktudományos nyelvszemléletben. Az előadó hangsúlyozta a nyelvi ideológiák neutrális és totális mivoltát, vagyis azt a sajátosságukat, hogy mindenkinek, így a nyelvészeknek is vannak nyelvi ideológiáik. Minden esetben, amikor valamilyen nyelvi jelenséghez közelítünk, azt valamilyen nyelvi ideológia szemszögéből tesszük, s ez alól nem képeznek kivételt a nyelvészek sem. Az előadó a nyelvi tanácsadó szolgálatához érkezett megkeresés példáján (az újabb terminológiával értékvesztésnek nevezett jelenségen, pl. *borzasztó jó*, *rettentő jó*)

stb.) és az arra adott nyelvi tanácsadói válaszon keresztül mutatta be a nyelv hétköznapi, valamint a szaktudományos szemléletében érvényesülő nyelvi ideológiákat. Míg a népi szemléletet általában az az elgondolás jellemzi, hogy az egyes nyelvi formák „helyessége” a használat kontextusától függetlenül megítélhető (s a kérdéses formákat általában helytelennek tartják a kérdezők), addig a tanácsadói válaszokban a nyelvi szituacionizmus ideológiája érvényesül: az egyes nyelvi formák helyénvalóságát csak a kontextusban lehet adekvát módon megítélni. Az előadó a bemutatott tanácsadói kérdésben és válaszban mindemellett számos más ideológiát is feltárt.

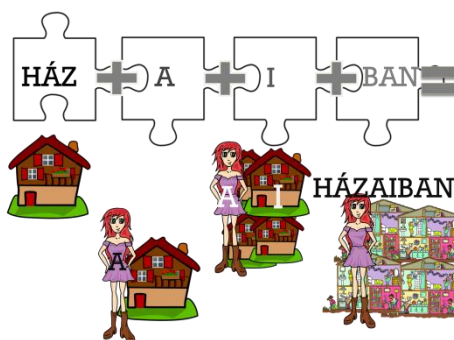
A szekció záró előadását **Bajzát Tünde** tartotta meg, melyben a műszaki szaknyelv néhány műfajának közérthetőségét vizsgálta. E műfajok egy része a nagyközönség számára íródott, más részük azonban egy szűk csoport, egy szakma jeles képviselőit tekinti célközönségének. Az előadó három műfaj – műszaki árucikkek termékismertetői, álláshirdetések műszaki végzettségűek számára, műszaki tematikájú tudományos publikációk – laikus olvasó számára való közérthetőségét vizsgálta: milyen mértékben tartalmazznak idegen szavakat/kifejezéseket; idegen nyelvű szavakat/kifejezéseket; szakszavakat/szakkifejezéseket. A kutatási minta harminc példát tartalmazott minden műfajból. Az eredmények részletes bemutatása után az előadó megállapította, hogy a vizsgált három műfaj összehasonlítása alapján a műszaki végzettségűek számára meghirdetett álláshirdetések a leginkább közérthetőek a laikus nagyközönség számára.

A konferencia harmadik, „C” szekciója a *Nyelvoktatás, nyelvpedagógia* címet viselte, az alábbiakban a szekció elnöke, **Magnuczné Godó Agnes** tanszékvezető egyetemi docens számol be a szekció munkájáról.

A *Nyelvoktatás, nyelvpedagógia* szekció előadásai során idén is sok érdekes gondolattal, módszertani ötlettel és pedagógiai újdonsággal ismerkedhettek meg a résztvevők. Szekcióindító előadásában **Kriston Renáta** (Miskolci Egyetem, BTK, MFI, Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék) bemutatta az első *Angol–osztrák, osztrák–angol gyerekszótárt* (ZIPSER, KRISTON, POSCH, MUSSNER, KIENPOINTNER), amely 2017 decemberében jelent meg az Alphabet Wörterbuchverlag gondozásában Ausztriában, Imstben. Kriston Renáta elsőként a projekt résztvevőit ismertette előadásában, a projektben szerepet kaptak az Innsbrucki Egyetem Nyelvészeti és Irodalom Tanszékének oktatói is. Ezután a szótár főbb szerkesztési elveinek a bemutatására került sor. A szótár célcsoportját 7–12 éves Ausztriában született, illetve itt élő gyerekek teszik ki. A felhasználóbarát jelleget erősíti, hogy egy kötetben jelenik meg az osztrák–angol, angol–osztrák szótárrész. A szótár innovációnak számít a szótárpiacon, hiszen a célzott szótárhasználók – az osztrák gyerekek – igényeit követi és valósítja meg struktúrájában. Ez egyrészt a címszavak szelekciójában, a példamondatok megfogalmazásában (5000 példamondat), másrészt az információs ablakok és a rajzok megjelenítésében mutatkozik meg. Az előadás további részében a szótár főbb makro- és mikrostrukturális kérdéseit tárgyalta a szerző.

Ezt követően **Juhász Valéria** (Szegedi Tudományegyetem, JGYPK, Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék) számolt be a “sight word” szófelismerő módszer adaptálásának lehetőségeiről és korlátairól a magyar olvasástanítás módszertanában.

Az olvasás sikerességét előre jelző tényezők közé tartoznak az általános kognitív képességek, a munkamemória, a figyelem, ritmusérzék, a nyelvi készségek, mint a szókincs fejlettsége, az anyanyelvi tudatosság szintje (a fonológiai, morfológiai, szintaktikai, szemantikai és pragmatikai ismeretek), de ide tartozik a korai nyomtatottbetűismeret, a betű nevének ismerete, a betű – graféma automatizmusának foka, a gyors automatikus megnevezés készsége, vagy akár az olvasás iránti attitűd, a literációs nevelődés, illetve a metakognitív készségek kialakulása is. A szóképes olvasástanítási módszer nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, így a hazai olvasástanítási gyakorlatban ma egy rövid idejű előkészítő szakaszt követően a hangoztató – elemző – összetevő olvasástanítási módszer az elterjedt (szótagolással). A szókincs nagysága jelentősen meghatározza, hogy a fonológiai dekódolást követően milyen gyorsan kerül be az ortografikus tárbá a szó, s így milyen gyorsan automatizálódik a felismerése, ami jelentősen meghatározza az olvasás folyékonyságának kialakulását. Vagyis azt a szót, amelyiket ismerjük, és elégszer találkoztunk vele az olvasástanulás során, hamarabb leszünk képesek rápillantásszerűen felismerni, mint azt a szót, amelyik nincs a mentális lexikonunkban. A diszlexiásoknál kimutatták, hogy olvasásukat jellemzően meghatározza a szóforma és a jelentés kapcsolatának a gyenge foka. A “sight word” szófelismerő módszer (amelyre rengeteg játékot is építettek) azon alapszik, hogy a szóformát jellemző vizuális jegyek alapján rápillantással felismertessék a szót. Ezt angolszász területeken már óvodában is gyakoroltatják. Az izoláló típusú angol nyelvben ez adekvát módszer lehet, hiszen a szóformákat alapvetően az állandóság jellemzi, azonban az agglutináló magyar nyelvben a szótövhöz kapcsolódó toldalékok jelentősen módosítják nemcsak a szóformát, hanem a jelentést is. Így a “sight word” módszer alkalmazása hazánkban csak a morfológiai tudatossággal együtt elképzelhető, amennyiben a morfémákhoz jelentést is társítva tanulják ezek kiolvasását.

Az első részt **Sárvári Tünde** (Szegedi Tudományegyetem, JGYPK Német és Német Nemzetiségi Tanszék) előadása zárta *Hogyan szelídítsük meg a német nyelvtant? Gondolatok a tanulóközpontú nyelvtanítástól németórán* címmel. Móra Ferenc (1935) egyik írásában Grammatikát a Pedagógiában található legrémesebb országok egyikeként említi, „ahová rossz éjszakákon az álmok kormányozhatatlan léghajója szokott elvinni”, és ami „Katekizmus és Matematika közt fekszik, száznyolcvan fokra a Vidámság délkörétől”. Úgy tűnik, ennek a tantárgynak a megítélése az elmúlt

évtizedek alatt sem javult, mert a tantárgyakkal kapcsolatos attitűdmérések eredményeiből is kitűnik, hogy a nyelvtan az általános iskolák felső tagozatos diákjai körében napjainkban is a legkevésbé kedvelt tantárgy (BÁTHORY 1989, CSAPÓ 2000). És ebben az esetben még az anyanyelv grammatikájáról beszélünk! Még ijesztőbb a helyzet, ha egy idegen nyelv grammatikáját kell elsajátítani. Különösen igaz ez a német nyelvre, melyről szinte mindenkinek a „megtanulhatatlan der-die-das” jut eszébe. Ezt bizonyítja Mark Twain egyik írása is, amely a „fránya német nyelvről” szól és a névelők logikátlanságán kívül még több, a német nyelvtanra jellemző sajátosságra is rávilágít, melyek megkeserítik a németül tanulók életét. Véleménye szerint „e nyelv feltalálójának láthatólag gyönyörűsége telt benne, hogy a lehető legbonyolultabbá tegye” (1980:197). Sárvári Tünde arra kereste a választ, ki és hogyan szelídítheti meg a német nyelvtant. Véleménye szerint a „megszelídítésben” a nyelvtanítás két fontos szereplőjén, a nyelvtanáron és a nyelvtanulón kívül a nyelvkönyvek szerzői is segíthetnek annak érdekében, hogy a német nyelvtan kevésbé tűnjön bonyolultnak. Ehhez egyrészt elengedhetetlen, hogy a nyelvtant eszköznek és ne célnak tekintsük. Másrészt a tanulóközpontú nyelvtantanításban nagy szerepet kell szánunk a szemléltetésnek, ami lehetővé teszi, hogy a nyelvtanuló számára „megfoghatóvá” váljanak az elvont nyelvtani jelenségek, a megfelelő tanulási stratégiák közvetítésének és alkalmazásának, a felfedező tanulásnak, a játékos gyakorlásnak, valamint a humornak. Az előadó egy-egy, saját tanítási gyakorlatából vett módszer segítségével ezeket a lehetőségeket mutatta be.

A szekció második blokkjában is nyelvpedagógiai újításoké volt a főszerep. Míg **Kézi Erzsébet** (EKE) történeti perspektívából közelítette meg a kérdést, és az idegen nyelvek oktatásának változásait vázolta fel a 19. századi Magyarországon, kiemelve Brassai Sámuel munkásságát, a következő két előadás mai nyelvoktatási újdonságokat mutatott be. **Magnuczné Godó Ágnes** (Miskolci Egyetem, BTK, MFI, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék) egy új, nyelvpedagógiai fókuszú nemzetközi projekt kapcsán arról beszélt, hogyan állíthatók az alkalmazott nyelvészeti kutatások a nyelvpedagógia szolgálatába egy diszlexiás nyelvtanulóknak szóló tananyag tervezése során. Bár a befogadó pedagógia és az integrált oktatás mára a magyar oktatáspolitikai kulcsszavai lettek, a differenciálás és a különböző tanulási nehézségekhez alkalmazkodó segítő pedagógia gyakorlata még sok kívánnivalót hagy maga után. Az *ENGaGE* elnevezésű projekt célja digitális angol és német tananyag fejlesztése olyan 4–8. osztályos általános iskolás tanulócsoportok számára, amelyekben diszlexiás tanulókat is oktatnak. A négy ország (Magyarország, Csehország, Lengyelország, Egyesült Királyság) összefogásával megvalósuló projekt ötvözi a partnerek tudományos kutatási, pedagógiai és tananyagfejlesztési tapasztalatát, hogy olyan, rugalmasan illeszthető feladatbankot hozzon létre, amely lehetővé teszi a diszlexiás nyelvtanulók speciális igényeinek kielégítését, ugyanakkor hasznos és élvezetes feladatokat ajánl a látható tanulási nehézséggel nem küzdő csoporttagok számára is, és csoportos projektötletek gazdag tárházát nyújtja az eltérő képességű nyelvtanulók közös foglalkoztatására. Az előadás kiemelte a komplex projektterv alkalmazott nyelvészeti megalapozottságát, rámutatva a kutatási eredmények és gyakorlati tapasztalatok ötvözésének szükségességére a tananyagfejlesztés során.

Kegyesné Szekeres Erika, Bikics Gabriella és Bazsóné Sörös Marianna (Miskolci Egyetem, BTK, MFI, Német Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék) egy másik, Miskolci Egyetem által koordinált nyelvpedagógiai projektet mutatott be. Borsod-Abaúj-Zemplén megye legnagyobb nyelvoktatási projektje, amelynek címe **Nyelvkaland ME** a Miskolci Egyetem Modern Filológiai Intézetének, Tanárképző Intézetének és Idegennyelvi Oktatási Központjának közreműködésével a Széchenyi 2020 *Nyelvtanulással a boldogulásért* című akcióprogram támogatásával (EFOP-3.2.14-17-00005) valósul meg 2017–2020 között. A projekt átfogó célja: kalandos élménnyé tenni a nyelvtanulást az Észak-Magyarország régió középiskolás diákjai számára, hogy fejlődjön az idegennyelv-tudásuk, sikereket érjenek el a munka világában és magánéletükben, hozzájárulva ezzel boldogulásukhoz, az esélyegyenlőséghez és a régió fejlődéséhez. A projekt keretén belül új módszereket próbálnak ki a nyelvoktatásban, élménynapra hívják a diákokat és tanáraikat a Miskolci Egyetem campusára, angol és német gasztrokulturális kalandozásokat valósítanak meg, innovatív, élményalapú angol és német nyelvoktató programot dolgoznak ki a középiskolai tanulók valós igényeire támaszkodva, amelyet tizenhat Borsod-Abaúj-Zemplén megyei középiskolában próbálnak ki. A programban egy nyelvi feladatbank is készül, fejlesztve a hazai nyelvoktatást, és továbbképzéseket is tartanak. A projekt újdonsága, hogy a projektben részt vevő egyetemi oktatók szorosan együttműködnek az angol és a német szakon tanuló tanárjelöltekkel, akik nagyon színvonalas élményfoglalkozásokkal (pl. sütítés, filmforgatás, karaoke) motiválják a középiskolásokat az intenzívebb nyelvtanulásra. A projekt hátterében az élménypedagógiai és az élményalapú nyelvtanulás módszertana áll. Három élménypedagógiai pillérré támaszkodnak erőteljesen: 1. Digitális tanulás a Screenager oktatási platform segítségével, 2. Projektmunka, 3. Interkulturális tanulás. Az előadás ezeket mutatta be részletesen, elemmezve a projekt első tapasztalatait is.

A szekció utolsó harmadát **Szanyi Ildikó** (Miskolci SZC Berzeviczy Gergely Szakgimnáziuma) *Egy turisztikai szakmai nyelvkönyv koncepciója* című előadása nyitotta meg. A szakgimnáziumi szakmai idegennyelv-oktatás egyik nagy problémája ma a megfelelő szakmai tartalmú és nyelvi színvonalú tankönyvek hiánya, amely számos pedagógiai probléma forrása. E gondokra megoldást nyújthat az a turisztikai ágazat számára készülő szakmai német nyelvkönyv, amelynek előkészületi munkáiról az előadó beszámolt. A könyv fő célja, hogy megfeleljen a turisztika ágazat szakmáinak (Turisztikai szervező és értékesítő, Idegenvezető, Szállodai recepció), az előírt kerettantervnek, és ezen felül alkalmazható legyen akár a főiskolai oktatásban is. Az előadás során megismerkedhettünk a könyv felépítésével, koncepciójával, és hallhattunk a munka során felmerülő kérdésekről, veszélyekről és problémákról is.

Hajdu Zita (Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar) *Az interkulturális kompetencia szerepe a gazdaságtudományi szakfordítói programban* című előadása folytatta a szaknyelvi képzés problematikáját. Amint az előadó rámutatott, fordító csak az lehet, aki rendelkezik a fordítói tevékenységhez szükséges intelligenciával, azaz a fordításhoz szükséges nyelvi és nyelven kívüli ismeretekkel, készségekkel. Ezek egyike a kulturális kompetencia, amely magában foglalja a kulturális tudatos-

ságot, kultúraspecifikus ismereteket, szociolingvisztikai tudatosságot, asszociációkat, konnotációk ismeretét, a kulturális ismeretek átadásának hatékony módszereit, valamint a rugalmasságot. A kultúraközi ismeretek gazdasági előnyökkel is bírnak a munkáltatók számára: elősegítik új ügyfelek, jobb piacismeret és versenyelőny szerzését, valamint a cég/szervezet iránti bizalom, és ezáltal a hírnév javulását. A fordítónak ismernie kell az erős és a gyenge kontextusú kultúrák ismérveit, főképpen azok nyelvi megjelenítéseit. Az előadás ismertette a kompetencia fejlesztésére irányuló tárgyak tematikáját és módszereit is.

A szekciót **Molnár Mária** *Az allegóriaértelmezés kognitív nyelvészeti modellálhatósága egy empirikus vizsgálat tükrében* című előadása zárta. Az előadó jelenlegi kutatásainak célja az allegorikus szövegvilágban integrálódó strukturált ismereteknek és konstruálási folyamatoknak a szisztematikus feltárása kognitivistá fogalmi keretben. A kutatás alapjául szolgáló munkahipotézis szerint az allegóriaértelmezés a mentális konstruálás speciális formája, amelynek során az olvasó irodalmi sémák használatbavételével egy olyan, részben kompozicionális mentális ösvényt jár be az allegorikus szövegvilágban, amelynek célja a többszintű értelemképzés. A kapcsolódó kérdőíves vizsgálat során jelenkori átlagolvasók egy csoportja (48 fő) Conrad Ferdinand Meyer *Két vitorla* című, zárt allegóriát tartalmazó versét értelmezte, majd öt, az olvasói szövegtapasztalás egyes aspektusait megcélzó, introspekcióra alapozó kérdésre adott válaszokat. Amint az előadó beszámolt róla, a vizsgálat eredményei igazolják előfeltevéseit az olvasói szövegtapasztalás két aspektusával, a többszintű értelemképzéssel, illetve az irodalmi sémák allegóriaértelmezésben betöltött szerepével kapcsolatban. A zárt allegória értelmezésében valóban irodalmi sémák, jelen esetben a keretadó műfaj, a vers tartalmi sémái (barátság, szerelem, társas kapcsolatok) hasznosulnak. A szerző által felsorolt olvasatok korrelálnak a jelenkori átlagolvasó által preferált prominens olvasatokkal. Az átvitt értelem csak a szövegfeldolgozás egy végső szakaszában válik dominánssá és nyeri el prominens státuszát, így allegorikus váltás helyett inkább visszamenőleges allegorikus újraértelmezés történik.

A konferencia szervezői őszintén remélik, hogy a MANYE, a Miskolci Egyetem BTK Modern Filológiai Intézete, valamint az MTA Területi Bizottságának Nyelvtudományi Munkabizottsága tizedik, jubileumi miskolci konferenciája magas színvonalon folytatta a korábbi hagyományokat, és hogy a konferencia résztvevői ismeretekkel gazdagodva, sok kellemes beszélgetés és eszmecsere emlékével térnek vissza otthonukba. Jövő januárban ismét nagy szeretettel várjuk vendégeinket a következő miskolci konferencián!